

בבית המשפט העליון

רע"ב 8921/02

בפני: כבוד השופט מ' חשין
כבוד השופטת ד' דורנר
כבוד השופט א' גרוניס

העותר: היועץ המשפטי לממשלה

נגד

המשיבים: 1. ועדת השחרורים המיוחדת
2. יונה אברושמי

בקשת רשות ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בשיבתו כבית-משפט לעניינים מינהליים מיום 14.10.2002 בתיק עע"א 2194/02 שניתן על-ידי כב' השופטים י' גרוס, א' קובו ומ' רובינשטיין

תאריך הישיבה: י"ז בחשוון תשס"ג (23.10.02)

בשם העותר: עו"ד ענר הלמן

בשם המשיבים: עו"ד אבי עמירם

פסק-דין

השופט מ' חשין:

מונחת לפנינו בקשתו של היועץ המשפטי לממשלה כי תותן לו רשות ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בשיבתו כבית-משפט לעניינים מינהליים. ועדת השחרורים המיוחדת שנתכוננה על-פי הוראות חוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001 (החוק או חוק השחרור) הורתה על שחרורו של יונה אברושמי, המשיב 2 (המשיב) ממאסר שהיה נתון בו בשל עבירת רצח. היועץ המשפטי לממשלה (היועץ המשפטי) עתר כנגד החלטה זו לבית-המשפט לעניינים מינהליים, אך בית-המשפט

החליט לדחות עתירה זו באשרו את החלטתה של ועדת השחרורים המיוחדת. על החלטה זו ביקש היועץ המשפטי לממשלה כי יותן לו לערער.

2. היועץ המשפטי העלה את בקשתו על כתב ארוך ומפורט, וצירף לבקשה את המסמכים אשר הוצגו לפני ועדת השחרורים המיוחדת ולפני בית-משפט קמא. משהונחה בקשת הרשות לערער לפנינו, הורינו על זימונם של באי-כוח בעלי-הדין לטיעון, וביום 23 באוקטובר 2002 שמענו את דיבריהם על-פה.

בראשית הדיון נדרשנו לשאלה אם ניתן ליועץ המשפטי רשות ערעור כבקשתו. לאחר דיון קצר החלטנו להיענות ליועץ המשפטי, ליתן רשות ערעור בידו, ולדון בבקשה לרשות ערעור כבערעור.

3. ואלה הם עיקרי הדברים לעניין ההליך שלפנינו: המשיב הורשע בבית-המשפט המחוזי בירושלים, ברוב דעות, בעבירת רצח ובעבירה של ניסיון לרצח (דעת המיעוט היתה שיש להרשיע את המשיב בעבירה של חבלה ופציעה בנסיבות מחמירות). משהורשע כך בדינו, נגזר על המשיב העונש הקבוע בחוק: מאסר עולם. ערעורו של המשיב לבית-המשפט העליון נדחה פה-אחד.

המעשה שבגינו עמד המשיב לדין היה זה, שבהפגנה שאורגנה בידי תנועת "שלום עכשיו" ביום 10.2.1983, השליך המשיב רימון-יד חי אל-עבר משתתפי ההפגנה. הרימון התפוצץ, ומשהתפוצץ הביא למותו של אמיל גרינצווייג ז"ל ולפציעתם של תשעה אנשים נוספים מבין אלה שהיו נוכחים במקום.

4. ביום 23.2.1984 החל המשיב מרצה את עונש מאסר העולם שהוטל עליו, וביום 22.2.1995 קצב נשיא המדינה את עונשו והעמידו על 27 שנים. בשל עבירה אחרת שעבר בעת שהותו בכלא (דקירת שני סוהרים באמצעות דוקרן) נגזרו על המשיב, בין היתר, 12 חודשי מאסר בפועל, מתוכם 6 חודשים במצטבר לעונש מאסר השנים האמור. נזכיר עוד כי בשנת 1997 הורשע המשיב בהחזקת סמים לשימוש עצמי ועונשו נגזר למאסר על-תנאי.

5. משקרב מועד סיום שני-שלישים מתקופת מאסרו, וכהוראת סעיף 5 לחוק השחרור, ביקש המשיב כי ועדת השחרורים המיוחדת תורה על שחרורו על-תנאי. ועדת השחרורים נעתרה לבקשה, וביום 24.3.2002 הורתה על שחרורו של המשיב ממאסר

בכפיפות לתנאים שונים שנקבעו. היועץ המשפטי לממשלה עתר כנגד החלטה זו לבית- המשפט לעניינים מינהליים בתל-אביב-יפו, וביום 18.4.2002 החליט בית-המשפט להיעתר לעתירה ולבטל את החלטתה של ועדת השחרורים. בית-המשפט הורה את ועדת השחרורים לקבל חוות דעת נוספות בעניינו של המשיב, וליתן לאחר מכן החלטה חדשה בבקשתו לשחררו על-תנאי ממאסרו.

6. עניינו של המשיב עלה אפוא שוב לפני ועדת השחרורים המיוחדת. לאחר שעיינה בחומר שהונח לפניה והוסיפה ושמעה טיעונים מפי באי-כוח בעלי-הדין, החליטה הוועדה כי תיערך למשיב בדיקה פסיכו-דיאגנוסטית וכי חוות-דעת שתיערך בעקבות אותה בדיקה תונח לפניה. חוות דעת פסיכו-דיאגנוסטית אכן נערכה, ולסופו של דיון החליטה הוועדה, ברוב דעות, לשחרר את המשיב ממאסרו. היועץ המשפטי שב ועתר נגד החלטה זו לבית-המשפט לעניינים מינהליים, אך זו הפעם החליט בית- המשפט לדחות את העתירה ולאשר את החלטתה של ועדת השחרורים. החלטה זו האחרונה ניתנה ביום 14.10.2002. לא חלף אלא שבוע ימים, וביום 21.10.2002 הגיש היועץ המשפטי את בקשתו הנוכחית: כי יינתן לו לערער על החלטתו של בית-משפט קמא.

7. להשלמת הדברים – וכפי שנראה להלן יש להשלמה זו חשיבות נעלה – נוסף ונאמר עוד דברים אלה: לאחר שבית-משפט קמא נתן את פסק-דינו – פסק-דין ולפיו יש לשחרר את המשיב ממאסרו – הודיע שירות בתי-הסוהר לפרקליטות המדינה כי בבדיקת שתן שנערכה למשיב כשבועיים קודם לכן (ביום 29.9.2002) נתגלה סם מסוכן מסוג אקסטזי. בעקבות בדיקה זו הוחלט בשירות בתי-הסוהר, לאחר שימוע, לשלול את חופשותיו של המשיב. דבר תוצאות הבדיקה הובא אף לידיעתה של ועדת השחרורים.

8. עד כאן - עיקרי דברים בהליכים שהיו עד כה.

9. אשר לדין החל: עניינו של המשיב נדון על-פי הוראות חוק השחרור. חוק זה תחילתו היתה ביום 1.1.2002, ומעיקרו נועד הוא לבוא תחת הלכות שקבע בית- המשפט העליון בעניינה של ועדת השחרורים שנתכוננה קודם לכן על-פי הוראות חוק העונשין. שלא כדין שקדם לו, מפרט חוק השחרור בנושא סמכויותיה של ועדת השחרורים; במיגוון השיקולים שוועדת שחרורים תביא במנין לעת דיון בבקשתו של אסיר להשתחרר על-תנאי בתום שני-שלישים של מאסרו; ובעוד נושאים נלווים. נוסף עם זאת ונאמר, כי גם לאחר היות החוק - וכך גם על-פי הוראות מפורשות בו -

ממשיכות להיות תקפות הלכות שנקבעו קודם לו, בהן הילכת-היסוד ולפיה הנטל על שיכמו של האסיר מונח הוא לשכנע ועדת שחרורים כי ראוי הוא להשתחרר לאחר שריצה שני-שלישים ממאסרו. הבה נעמוד בקצרה על מיקצת מעיקרי החוק האוצלים על ענייננו.

10. החוק מבחין בין ועדת שחרורים רגילה לבין "ועדת שחרורים מיוחדת"; ובעוד אשר ועדת שחרורים רגילה נועדה לדון בכל האסירים למעט אסירי עולם (אסיר עולם הוא מי שנגזר עליו עונש מאסר עולם, בין אם עונשו נקצב בין אם לאו), ועדת שחרורים מיוחדת יוחדה לאסירי עולם. לעניין זה קובע סעיף 5 שלחוק כי אסיר עולם שעונשו נקצב ואשר נשא לפחות שני-שלישים מהתקופה שנקצבה, רשאית היא ועדת שחרורים מיוחדת לשחררו מנשיאת יתרת תקופת המאסר. ואולם, כך מוסיף וקובע סעיף 5 שלחוק, ועדת השחרורים המיוחדת לא תשחרר אסיר עולם "אלא אם כן שוכנעה כי האסיר ראוי לשחרור וכי שחרורו אינו מסכן את שלום הציבור". למען הדיוק נוסיף, כי נוסחה זו המדברת על אסיר ה"ראוי לשחרור וכי שחרורו אינו מסכן את שלום הציבור", מחיל החוק גם על אסירים שאינם אסירי עולם. ואולם למותר לומר כי מיסגרתה של נוסחה זו תימלא תוכן, בין השאר, בסוג העבירה שלעניין.

11. הוראת סעיף 9 שלחוק מפרטת שיקולים שוועדת השחרורים אמורה להביא במנין לעת שהיא דנה בשאלה אם ראוי אסיר לשחרור על-תנאי. ברישה שבו קובע סעיף 9 כי שומה עליה על ועדת השחרורים לשקול "את הסיכון הצפוי משחרורו של האסיר לשלום הציבור, לרבות למשפחתו, לנפגע העבירה ולביטחון המדינה, את סיכויי שיקומו של האסיר ואת התנהגותו בכלא". בהמשך הדברים, בעשרה סעיפים קטנים ומפורטים, מורה המחוקק לוועדת השחרורים אלו שיקולים עליה להביא במנין בגידרי החלתם של שיקולי-העל המנויים ברישה שלסעיף 9.

12. סעיף 9 שלחוק חל על כל אסירים המבקשים שחרור. מוסיף עליו סעיף 10, הן בהוראת סעיף 10(א) והן בהוראת סעיף 10(ב). סעיף 10(א) מורה אותנו מה שיקולים תשקול הוועדה "במקרים בעלי חומרה ובנסיבות מיוחדות", ובלשונו של סעיף 10(א) במלואו:

10. (א) במקרים בעלי חומרה	שיקולים
ובנסיבות מיוחדות שבהם סברה	נוספים
הועדה כי שחרורו של האסיר על-	להחלטת
תנאי יפגע במידה חמורה באמון	הוועדה

הציבור במערכת המשפט, אכיפת החוק ובהרתעת הרבים, משנוצר יחס בלתי סביר בין חומרת העבירה, נסיבותיה והעונש שנגזר על האסיר לבין תקופת המאסר שיישא האסיר בפועל אם ישוחרר, 88רשאית הועדה להביא בחשבון גם נתונים אלה בהחלטתה, נוסף על הנתונים המפורטים בסעיף 9; משקלם של הנתונים לפי סעיף קטן זה בהחלטת הועדה יפחת ככל שיגדל החלק מעונש המאסר שהאסיר כבר נשא.

ואולם בעיקר יש לתת את הדעת להוראת סעיף 10(ב) לחוק, והיא הוראה המייחדת עצמה לאסירי עולם. ובלשון החוק:

10. (א)

שיקולים
נוספים
להחלטת
הוועדה

(ב) ועדת שחרורים מיוחדת, בבואה להחליט בענין שחרור על-תנאי של אסיר עולם, תשקול, נוסף על שיקולים אחרים האמורים בחוק זה, האם חל באסיר שינוי בולט וממשי מבחינת הבנת חומרת מעשיו ומבחינת מוכנותו להשתלב בחברה ולתרום לה.

הוראת חוק זו האחרונה נודעת לה חשיבות יתירה לענייננו בשל כך שמייחדת היא עצמה לאסירי עולם, אך בעיקר בשל כך שקובעת היא – באורח מפורש ומפורט – חובה המוטלת על ועדת השחרורים המיוחדת לברר ולמצוא אם חל באסיר "שינוי בולט וממשי מבחינת הבנת חומרת מעשיו ומבחינת מוכנותו להשתלב בחברה ולתרום לה". מציינים אנו הוראת חוק זו במיוחד, הואיל וחילוקי הדעות בוועדת השחרורים נסבו, בעיקרם, על השאלה אם אומנם חל במשיב שינוי בולט וממשי וכו'. כך היה אף בבית-המשפט המחוזי, שבית-המשפט ייחס משקל יָתֵר להוראת חוק זו, בייחוד בנושא פירושה של חוות הדעת הפסיכו-דיאגנוסטית.

עד כאן הוראות החוק העיקריות שלעניין.

13. עם פתיחת הדיון, ולאחר שעיינו בחוות הדעת החסויות שהוגשו לוועדת השחרורים המיוחדת בידי השב"כ ובידי שירות בתי הסוהר, ביקשנו את באי-כוח בעלי-הדין לייחד דברים – בראש ובראשונה – לבדיקת השתן אשר נערכה למשיב ואשר העלתה כי המשיב צרך לאחרונה סמים קשים (ראו פסקה 7, לעיל). חוות-דעת זו לא הובאה לידיעתה של ועדת השחרורים, אף לא לידיעתו של בית-המשפט, הואיל ותוצאות הבדיקה לא נודעו אלא לאחר שבית-המשפט נתן את פסק-דינו. נוכח מצב-דברים זה הקשינו על באי-כוח בעלי-הדין אם ראוי הדבר כי נידרש לערעור גופו – נידרש לו ונכריע בו – בלא שתוצאות אותה בדיקה יבואו לידיעת ועדת השחרורים ובלא שועדת השחרורים תביא נושא זה בשיקול-דעתה.

14. לעניין זה שמענו באריכות את עורך-דין אבי עמירם, בא-כוחו של המשיב. עורך-דין עמירם טען לפנינו, בין השאר, כי שומה עלינו להכריע בערעור כמות שהוא, וכי נושא הבדיקה יכול שיעלה לפני ועדת השחרורים לאחר אותה הכרעה. כן הוסיף וטען שבדיקת השתן אינה אמינה וכי המשיב כופר בכך שנטל סם.

טענותיו של מר עמירם אינן מקובלות עלינו.

אשר להכחשתו של המשיב כי נטל סם אקסטזי, טיעון זה ראוי לו כי יעלה לפני ועדת השחרורים ולא לנו להידרש לו. לכאורה, מונחת לפנינו ראייה מינהלית כשרה, ושאלת מהימנותה של אותה ראייה חייבת שתבורר בשלב ראשון לפני ועדת השחרורים. ואשר לפיצול החלטתנו לשני חלקים, גם טענה זו אינה נראית בעינינו. משל למה הדבר דומה, להליך פלילי שבו מבקש בעל-דין להגיש ראייה חדשה בערעור, ובית-המשפט נעתר לו. במקרה מעין זה, ובמהלך הדברים הרגיל, יפנה בית-המשפט את הדיון בראייה החדשה - כולו או מיקצתו – לבית-המשפט שלדיון, לבחינתה של הראייה החדשה ולהכרעה בשאלות השנויות במחלוקת בשים-לב לראייה החדשה אף-היא. כן הוא ענייננו. כהוראת סעיף 16(ו) לחוק השחרור, ועדת השחרורים אמורה להביא במניין "כל מידע הנוגע לעניין שהובא בפניה". הוראת-דין זו מובנת היא מאליה, ומשמחליטים אנו כי בדיקת השתן היא ראייה שלעניין, דינה חייב שיהא כדין אותה בדיקת שתן לו הובאה למלכתחילה לפני ועדת השחרורים. ומשידענו כי ועדת השחרורים לא ידעה כלל על בדיקת השתן, חייבים אנו להחזיר את הנושא לעיונה ולדיונה בשים-לב לראייה חדשה זו אף-היא.

15. בנסיבות העניין נודעת, לדעתנו, חשיבות יתירה לנושא בדיקת השתן והסמים הקשים שצרך המשיב. נקרא את חוות דעתה של ועדת השחרורים המיוחדת ואת פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי, וידענו כי גם הוועדה גם בית-המשפט המחוזי התלבטו בנושא הבדיקה הפסיכו-דיאגנוסטית שנערכה למשיב ובשאלה מה משמיעה אותנו אותה חוות-דעת. לא נצטט קטעים ארוכים מחוות-הדעת, אך נאמר שכותב חוות-הדעת, פסיכולוג קליני, מתלבט בקביעת פרופיל אישיותו של המשיב, וחוות-דעתו היא בבחינת אין ולא ורפיא בידיה. ובלשונו של מר אברהם מור, בעל דעת המיעוט בוועדת השחרורים: "הפירוש לאי האחידות בתמונה האישיותית כפי שנצטיירה ניתנת להסבר בשני אופנים. או שמדובר באדם עם אישיות מסוכסכת ורבת ניגודים אשר קשה לצפות את התנהגותו או שמדובר באדם עם אישיות בסיסית בעייתית ועבריינית. שתי האפשרויות אינן סותרות האחת את השניה, שתיהן מצביעות על קיומן של בעיות קשות, יהיה מקורן כזה או אחר. האסיר תופס את העולם כמאיים ודוחה ותגובתו יכולה להיות תוקפנית. אם לאישיותו של האסיר היתה השפעה בעת ביצוע העבירה, הרי שתוצאות המבחנים הדיאגנוסטיים שהתקבלו עתה מצביעות כי האישיות הבעייתית עדיין קיימת ולא חל בה שינוי משמעותי". וגם זאת נדע, שקריאה שוטפת בחוות הדעת הדיאגנוסטית מלמדת כי האיזון בין ה"טוב" לבין ה"רע" איזון עדין הוא ביותר, וכפות המאזניים נעות-נדות משני העברים מעלה-מטה לכל אורכה של חוות-הדעת.

16. על רקע חוות-דעת זו, דומה כי נודעת חשיבות יתירה לבדיקת הסמים. לו מדובר היה במקרה חד-פעמי של צריכת סם, בלא כל רקע עברייני, אפשר לא היה מקום ליחס משקל רב לבדיקת השתן. ואולם בתיתנו דעתנו לאותו מאזן עדין בשאלה אם חל בו במשיב "שינוי בולט וממשי מבחינת הבנת חומרת מעשיו ומבחינת מוכנותו להשתלב בחברה ולתרום לה", דומה כי יש לה לבדיקת השתן חשיבות רבה מאשר במקרים אחרים. יתר-על-כן: למשיב עבר פלילי קודם מעשה הרצח ואף בהיותו בכלא דקר, כפי שראינו, שני סוהרים, הורשע בדינו ונדון לשנה מאסר. כך אף באשר לשימוש בסמים לאחר שנדון למאסר. ועדת השחרורים וכמותה בית-המשפט המחוזי לא ייחסו משקל ניכר לכל אלה, בין השאר בשל כך שהמשיב החל עובר תהליך שיקום בשלוש השנים האחרונות, ומן הטעם שתהליך שיקום זה עלה יפה. ואולם בשים-לב לבדיקת הסם האחרונה, שאלה היא מה היתה הוועדה מחליטה לו ידעה על-אודות בדיקה זו. זאת-ועוד: בדיקת הסם עשוייה לצבוע בצבע שונה אותו עבר קשה שוועדת השחרורים ובית-המשפט המינהלי לא ייחסו לו משקל רב.

17. נתנו דעתנו לכל אלה, והיגענו לכלל מסקנה שלא יהא זה ראוי כי נכריע בערעורו של היועץ המשפטי קודם שנושא הסם יעלה לפני ועדת השחרורים לעיון ולדיון. נוסיף ונדגיש כי אין אנו מביעים דעתנו לגוף ערעורו של היועץ המשפטי, לא לכאן ולא לכאן. לא נאמר כי ועדת השחרורים ובית-המשפט המינהלי צדקו בהכרעותיהם ולא נאמר כי טעו בהכרעותיהם. משמחליטים אנו להחזיר את הדיון לוועדת השחרורים, שוב לא יהא זה ראוי אם נביע דעתנו לגוף העניין בהתעלם מנושא הסם.

18. על יסוד כל האמור לעיל אנו מחליטים לבטל את החלטותיהם של בית-המשפט המחוזי ושל ועדת השחרורים המיוחדת. אנו מוסיפים ומחליטים להחזיר את הדיון לוועדת השחרורים המיוחדת, כדי ליתן אפשרות ליועץ המשפטי להעלות לפני הוועדה את נושא בדיקת הסם. ועדת השחרורים תנהל את דיוניה כחוכמתה, ולפי הצורך והעניין תוסיף ותקבל ראיות ותשמע טיעונים, הכל כנראה לה לעשיית דין וצדק. עוד נוסיף, כי בקשתו של היועץ המשפטי לממשלה לרשות ערעור לפנינו – הבקשה על כל נספחיה – תונח לפני ועדת השחרורים המיוחדת, לעיונה.

19. אנו מוסיפים ומחליטים לעכב את שחרורו של המשיב ממאסר עד למתן החלטתה של ועדת השחרורים.

היום, י"ח בחשוון תשס"ג (24.10.2002).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

02089210_G02.doc העתק מתאים למקור
נוסח זה כפוף לשינויי עריכה וניסוח.
שרה ליפשיץ – מזכירה ראשית

בבית המשפט העליון פועל מרכז מידע, טל' 02-6750444
בית המשפט פתוח להערות והצעות ת: pniof@supreme.court.gov.il
לבתי המשפט אתר באינטרנט: www.court.gov.il